

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА № 2 та
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА № 1
НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

за підтримки
Київського регіонального центру
Національної академії правових наук України
Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація цивілістів України»

**ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
ПРИВАТНОПРАВОВИХ
МЕХАНІЗМІВ НАБУТТЯ, ПЕРЕДАЧІ,
ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЗАХИСТУ
СУБ'ЄКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ
ТА СІМЕЙНИХ ПРАВ**

**Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті професора Ч. Н. Азімова**

м. Харків, 16 грудня 2020 р.

Харків
2020

Відповідальний за випуск проф. *В. В. Надьон*

П78 Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав : матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова (Харків, 16 грудня 2020 р.). – Харків, 2020. – 324 с.

16 грудня 2020 року кафедра цивільного права № 1 та кафедра цивільного права № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за підтримки Київського регіонального центру Національної академії правових наук України і Всеукраїнської громадської організації «Асоціація цивілістів України» проведено науково-практичну конференцію, присвячену пам'яті доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента АПрН України Чингізхана Нуфатовича Азімова, в якій прийняли участь не тільки викладачі, аспіранти, студенти Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, а й науковці інших юридичних вузів України, а також практичні робітники.

До збірника увійшли тези доповідей і повідомлень учених, практикуючих юристів, представників судових органів, а також аспірантів, здобувачів та студентів.

Видання адресоване науковим співробітникам, аспірантам, викладачам юридичних факультетів вищих навчальних закладів, а також працівникам суду, адвокатури, органів юстиції, практикуючим юристам, іншим особам, які вивчають і застосовують цивільне та господарське законодавство.

УДК 347(477)

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020

вартістю, та кредиторів товариства. У цьому аспекті варто погодитися із ученою, що відсутність заборони щодо означеного призведе у кінцевому результаті до суттєвої невідповідності номінальної вартості статутного капіталу та власного капіталу товариства [3, с. 81]. Таке ж саме функціональне навантаження вказана заборона має і в розрізі регулювання діяльності ТОВ. Потрібно враховувати при цьому, що норми чинного Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не передбачають положень щодо вимог, пов'язаних із розміром власного капіталу або ж чистих активів товариства і це цілком логічно з огляду на відсутність законодавчо визначених вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу. Опосередковано конструкція чистих активів використовується у окремих статтях Закону, наприклад, у ч. 3 ст. 31 зниження розміру чистих активів (за визначених законодавчо умов) є одним із критеріїв скликання позачергових загальних зборів товариства.

Положення ч. 2 ст. 14 є доречними з огляду на те, що відповідність фактичного розміру власного капіталу (чистих активів) та заявленої його номінальної вартості є однією із комплексу гарантій, спрямованих на охорону та захист як кредиторів товариства, так і його учасників. Таким чином, дотримання положень ч. 2 цієї статті товариством визначатиме відсутність ситуації, за якої розмір його власного капіталу суттєво розходиться із заявленою номінальною вартістю статутного капіталу.

Таким чином, Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» слід відзначити як нормативний акт, який втілює значну кількість ефективних положень щодо регулювання ТОВ, у порівнянні із попередньо діючими законодавчими нормами. Норми Закону у багатьох своїх аспектах є ефективними для забезпечення адекватного регулювання статусу ТОВ, однак, не позбавлені потреби окремих їх уточнень.

Література:

1. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Львів, 2009. 430 с.
2. Васильєва В.А. Поняття суб'єктивного корпоративного права. Корпоративне право України: підручник. За заг. ред. В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2010. С. 157-161.
3. Вінник О.М. Науково-практичний коментар Закону України «Про акціонерні товариства». К.: Юрінком Інтер, 2009. 312 с.

*Кухарев Олександр Євгенович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ КРЕДИТОРІВ СПАДКОДАВЦЯ У СФЕРІ СПАДКОВОГО ПРАВА

Спадкове правонаступництво характеризується переходом до спадкоємців всіх прав та обов'язків, які належали спадкодавцю на момент відкриття

спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Борги спадкодавця – це майнові зобов'язання, які прийняв на себе спадкодавець перед фізичними або юридичними особами (кредиторами), але смерть позбавила його можливості виконати їх. Обов'язки спадкодавця є частиною спадщини, в прийнятті якої спадкоємці не заінтересовані. Більш того, спадкоємці часто намагаються уникнути виконання обов'язку, що увійшов до складу спадщини. Наведеною обставиною пояснюється ситуація, коли спадкоємці не звертаються із заявами про прийняття спадщини до нотаріуса або уповноваженої на це посадової особи відповідного органу місцевого самоврядування з метою ухилення від погашення боргів спадкодавця, у зв'язку з чим спадкова справа не заводиться. При цьому має місце фактичне користування спадковим майном. Додатково слід вказати, що спадкоємці часто не виконують покладений на них обов'язок повідомити кредитора про відкриття спадщини (ч. 1 ст. 1281 ЦК). У зв'язку з цим гостро постає проблема захисту прав кредиторів спадкодавця у сфері спадкового права.

Згідно зі ст. 1282 ЦК вимоги кредитора спадкоємці зобов'язані задовольнити шляхом одноразового платежу, якщо домовленістю між спадкоємцями та кредитором інше не встановлено. Отже наведена норма передбачає позасудовий механізм задоволення вимог кредиторів, в тому числі шляхом укладення відповідного договору із спадкоємцями. Не викликає сумніву, що такий договір може містити обов'язок погашення боргів спадкодавця в меншому розмірі, відстрочення або розстрочення платежу тощо. Договірний порядок у цьому випадку повною мірою відповідає інтересам як кредитора, так і спадкоємця боржника.

У разі відмови від одноразового платежу суд за позовом кредитора звертає стягнення на майно, яке було передане спадкоємцям у натурі. Таким чином законом встановлений спеціальний спосіб захисту прав кредитора спадкодавця – звернення стягнення на успадковане майно.

У правовій доктрині, а також у судовій практиці дискусійним залишається питання правової свободи кредитора в частині вибору способу захисту своїх порушених прав. З цього приводу можна відзначити дві позиції, які по-різному вирішують поставлене питання. Так, прихильники першої позиції вважають, що кредитор може захистити свої права виключно шляхом застосування спеціального способу захисту, встановленого у ст. 1282 ЦК. Інша позиція зводиться до надання кредитору спадкодавця можливості використовувати будь-який спосіб захисту, як спеціальний, так і загальний, зокрема примусове виконання обов'язку в натурі (п. 5 ч. 2 ст. 16 ЦК).

На нашу думку спеціальний спосіб захисту прав кредитора є додатковим за своєю природою стосовно загальних способів захисту цивільних прав та інтересів судом, визначених у ст. 16 ЦК. Застосування певного способу захисту визначається критерієм його належності та ефективності, а не механічним співвідношенням загальних і спеціальних способів захисту. При цьому ефективний спосіб захисту має бути таким, що відповідає змісту порушеного права, та таким, що забезпечує реальне поновлення прав особи, за захистом яких вона звернулася до суду, відповідно до вимог законодавства.

Звернення стягнення на майно, яке було передане спадкоємцям у натурі, не завжди є ефективним, а його доцільність напруга залежить від складу спадщини. Право власності на незначну частку у квартирі або житловому будинку буде вкрай важко реалізувати кредиторів з метою погашення боргів спадкодавця.

Крім того механізм судового захисту прав кредитора спадкодавця, закріплений у ст. 1282 ЦК, взагалі не може бути реалізований у тому разі, коли майно, отримане спадкоємцем в порядку спадкування, не збереглося у нього. Наприклад, спадкоємець продав, подарував це майно третій особі.

Важливо відзначити, що необхідність захисту прав кредитора спадкодавця зумовлена невиконанням спадкоємцем покладеного на нього обов'язку задовольнити вимоги кредитора шляхом одноразового платежу (ч. 2 ст. 1282 ЦК). Тому має бути враховано не лише заміну боржника у зобов'язанні поза волею кредитора, а й ту обставину, що права останнього фактично порушуються правонаступником боржника.

Слід підкреслити, що правова можливість кредитора самостійно обирати спосіб захисту своїх прав жодним чином не порушує баланс інтересів суб'єктів відповідних правовідносин. Надаючи свободу вибору, цивільне право має забезпечити при цьому розумне співвідношення (обґрунтовану пропорційність) між різними інтересами таких суб'єктів щодо одного і того ж блага. Зокрема, інтереси спадкоємця при погашенні боргів спадкодавця забезпечуються такими чинниками:

- задоволення вимог кредитора відбувається спадкоємцями в межах вартості отриманого ними у спадщину майна;
- за наявності кількох спадкоємців їх обов'язок перед кредитором спадкодавця є частковим, а не солідарним;
- строк для пред'явлення вимог кредиторів спадкодавця до спадкоємців за своєю природою є преклюзивним. Сплив такого строку має наслідком позбавлення кредитора права вимоги (припинення його цивільного права), а отже, і неможливість вимагати у суді захисту відповідного права.

Таким чином, у ЦК серед положень про порядок задоволення вимог кредитора спадкодавця визначений справедливий баланс між законними інтересами та правомірними очікуваннями кредитора та зустрічними їм інтересами спадкоємців. Дотримання цього балансу полягає в тому, щоб забезпечити задоволення вимог кредитора спадкодавця, не порушивши при цьому майнових прав та інтересів спадкоємців такої особи.

Права кредитора підлягають судовому захисту лише у разі дотримання певних умов, а саме: пред'явлення кредитором письмової вимоги до спадкоємця про погашення боргів спадкодавця; дотримання строків пред'явлення такої вимоги; прийняття спадкоємцем спадщини у спосіб та строки, визначені цивільним законодавством; невиконання спадкоємцем вимоги кредитора шляхом одноразового платежу.

За таких обставин, право кредитора спадкодавця недоцільно обмежувати в частині обрання конкретного способу захисту. Кредитор може на власний розсуд застосувати як спеціальний спосіб захисту (ст. 1282 ЦК), так і загальні способи, закріплені у ст. 16 ЦК. Таке розуміння захисту прав кредитора спадкодавця

повною мірою узгоджується із положенням ч. 2 ст. 16 ЦК, згідно з яким суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом чи судом у визначених законом випадках.

*Красицька Лариса Василівна,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права та процесу факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА АЛІМЕНТАМИ ТА ЇЇ СТЯГНЕННЯ

Питання визначення та стягнення заборгованості за аліментами є на сьогодні досить актуальними. Станом на 15 грудня 2020 року до Єдиного реєстру боржників внесено записи про 175 380 боржників, які мають заборгованість зі сплати аліментів. Відомості про боржника вносять до Єдиного реєстру боржників, якщо заборгованість платника аліментів перевищує суму платежів за три місяці. За повідомленнями Міністерства юстиції України за 10 місяців 2020 року з боржників стягнуто п'ять мільярдів гривень аліментних платежів.

Необхідно зазначити, що Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року (далі – СК України) [1] містить суперечливі положення щодо можливості стягнення заборгованості за аліментами за рішенням суду, а в контексті новітніх змін до Закону України 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» [2] положення СК України потребують змін з метою визначеності правових норм та забезпечення єдності судової практики.

Заборгованість за аліментами, присудженими у частці від заробітку (доходу), визначається виходячи з фактичного заробітку (доходу), який платник аліментів одержував за час, протягом якого не провадилося їх стягнення, незалежно від того, одержано такий заробіток (дохід) в Україні чи за кордоном (ч. 1 ст. 195 СК України) [1].

Спори щодо розміру заборгованості із сплати аліментів вирішуються судом за заявою заінтересованої особи у порядку, встановленому законом (ч. 8 ст. 71 Закону України «Про виконавче провадження») [2].

Аналіз положень Закону України «Про виконавче провадження» свідчить, що стягнення заборгованості зі сплати аліментів з боржника здійснює орган державної виконавчої служби чи приватний виконавець, яким законодавець надав відповідні повноваження щодо звернення стягнення на майно боржника, на його заробітну плату, щодо винесення вмотивованих постанов про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві виїзду за межі України, про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві керування транспортними засобами тощо.

У той же час СК України в ч. 3 ст. 194 визначає добровільний порядок погашення заборгованості за аліментами за заявою платника аліментів, що були

ЗМІСТ

Передмова	3
Яроцький В. Л. РОЛЬ І МІСЦЕ МАЙНОВИХ ПРАВОВІДНОСИН У МЕХАНІЗМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	4
Борисова В. І. ПРОБЛЕМИ МЕХАНІЗМУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....	7
Жорнокуй Ю. М., Сліпченко С. О. МІСЦЕ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА.....	11
Kostruba A. V. POLYVARIETY OF DISPUTE CONSIDERATION IN THE FIELD OF PROFESSIONAL SPORTS: DISCUSSION ISSUES.....	14
Надьон В. В. АНАЛІЗ СПЕЦІАЛЬНИХ ТА ЕКСКЛЮЗИВНИХ ПРАВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ЄС.....	17
Явор О. А. ЗДІЙСНЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ОBOB'ЯЗКІВ ЩОДО УТРИМАННЯ ПОВНОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ.....	21
Чурніта Г. В. ДО ПОНЯТТЯ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ У ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	26
Зеліско А. В. ПОРЯДОК ВНЕСЕННЯ ВКЛАДУ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ СТВОРЕННЯМ ТОВ.....	29
Кухарев О. Є. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ КРЕДИТОРІВ СПАДКОДАВЦЯ У СФЕРІ СПАДКОВОГО ПРАВА.....	31
Красицька Л. В. ВИЗНАЧЕННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА АЛІМЕНТАМИ ТА ЇЇ СТЯГНЕННЯ.....	34
Пучковська І. Й., Волинець В. О. ДО ПИТАННЯ ПРО УКЛАДЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРІВ.....	37
Пучковська І. Й., Мацегоріна О. В. ДО ПИТАННЯ ПРО ІСТОТНІ УМОВИ ДОГОВОРУ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ.....	40